

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

ПАЛАЖЕНКО ОЛЕГ ПЕТРОВИЧ

УДК 781.2:373

**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКИХ УМІНЬ
ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА ДУХОВИХ
ІНСТРУМЕНТАХ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

- Науковий керівник:** доктор педагогічних наук, професор
Щолокова Ольга Пилипівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, завідувач
кафедри фортепіанного виконавства і
художньої культури.
- Офіційні опоненти:** доктор мистецтвознавства, професор, академік
Академії наук вищої освіти України
Круль Петро Франкович,
Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника, завідувач кафедри теорії та
історії виконавського мистецтва;
- кандидат педагогічних наук, доцент
Щербініна Ольга Миколаївна,
Ніжинський державний
університет імені Миколи Гоголя,
доцент кафедри інструментально-
виконавської підготовки.

Захист відбудеться 10 лютого 2015 року о 12.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 5 січня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. І. Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Становлення сучасного демократичного суспільства вимагає вирішення нагальних проблем в освітній сфері, спрямованих на розвиток творчих якостей підростаючого покоління. У їх розробці важлива роль належить музичному мистецтву, котре має унікальну можливість послідовно і всебічно залучати особистість у художньо-емоційний світ музичної культури, формувати її естетичні смаки та ціннісні переконання. У результаті безпосереднього впливу музичного мистецтва відбувається формування внутрішнього духовного ідеалу особистості.

Пізнання безмежного світу музики найбільш повно здійснюється у позашкільних спеціалізованих навчальних закладах, діяльність яких обумовлена біфункціональністю, тобто поєднанням загально-естетичного виховання учнів і початкової фахової підготовки майбутнього музиканта-професіонала. Саме в цих навчальних закладах створюються сприятливі умови для формування системи знань і умінь учнів у галузі музичного мистецтва, розвитку їх творчого потенціалу.

Такий підхід вимагає якісного оновлення змісту навчання у позашкільних спеціалізованих навчальних закладах, детермінує необхідність впровадження нових методів навчання і виховання учнів, що дасть змогу зберегти кращі традиції музичної педагогіки, зосередити увагу на новітніх технологіях виконавства та інтелектуалізації навчально-виховного і виконавського процесів. Особливого значення ця проблема набуває у підготовці учнів-духовиків, оскільки в сучасній музичній культурі значне місце належить духовій, симфонічній, естрадній музиці, яка виконується на таких духових інструментах, як флейта, гобой, кларнет, фагот, саксофон, валторна, труба, тромбон тощо.

Останнім часом актуалізувались теоретичні дослідження різних напрямків музичної освіти на рівні її філософських і методологічних засад (Ю. Афанасьєв, І. Зязюн, А. Козир, О. Рудницька, Г. Падалка, Р. Тельчарова, Г. Щербаківа, О. Щолокова, О. Щербініна). Вивченню динаміки формування вітчизняних і зарубіжних музично-педагогічних концепцій присвятили свої ґрунтовні дослідження О. Алексєєв, В. Апатський, Л. Баренбойм, Ю. Бичков, Р. Вовк, Н. Гуральник, С. Левін, Н. Кашкадамова, О. Михайличенко, О. Ростовський, С. Уланова; історичні та соціокультурні аспекти становлення і розвитку системи позашкільної освіти, можливості створення необхідного виховного середовища для розвитку творчої активності учнів різного віку розглядали Ю. Афанасьєв, А. Воловик, В. Маляко, Л. Паньків, Г. Пустовит, О. Сухомлинська, Т. Сущенко; різним питанням музичної психології стосовно розвитку музично-слухових уявлень і сприйняття музики присвячені праці Л. Бочкарьова, Н. Волкова, В. Петрушина, М. Старчеус, Г. Тарасова, Б. Теплова, Ю. Цигареллі; теоретико-методичні питання сутності музично-виконавської діяльності, зокрема в процесі навчання гри на духових інструментах, досліджували провідні музиканти і педагоги: В. Алтухов, В. Апатський, В. Блажевич, В. Богданов, З. Буркацький,

Ю. Василевич, Р. Вовк, В. Громченко, М. Давидов, Б. Диков, А. Карп'як, П. Круль, Г. Орвід, Н. Платонов, С. Розанов, Я. Сверлюк, В. Скороходов, М. Терлецький, Ю. Усов, А. Федотов, В. Цибін, С. Цюлюпа.

Необхідно зазначити, що музична педагогіка також має певні здобутки у дослідженні проблеми музично-естетичного розвитку школярів в умовах позашкільної освіти. Зокрема вченими розглядаються різні питання розвитку музично-естетичної культури учнів (Н. Гузій, О. Грисюк, Т. Кротова, Л. Кузьмінська, Т. Турчин), музично-образної уяви (Л. Мартинюк), музично-творчих здібностей і виконавської підготовки (О. Деркач, С. Ліпська, М. Матковська, В. Рагозіна).

Оцінюючи наукову спадщину з означеної проблеми можна констатувати, що багато її аспектів ще потребують наукового розгляду. Проведений аналіз сучасної позашкільної спеціалізованої музичної освіти засвідчив загострення суперечностей між зростаючими вимогами до якості музичної освіти учнів-духовиків і безсистемністю організації навчально-виховного процесу, виявив відсутність цілісних поглядів на завдання, зміст, шляхи і засоби організації їх музично-виконавської підготовки як умови подальшого професійного зростання.

Актуальність проблеми, недостатня розробленість теоретико-методичних аспектів інтелектуалізації навчально-виховного процесу, практичні потреби позашкільних спеціалізованих закладів у пошуку інноваційних форм та методів організації музичного навчання учнів-духовиків зумовили вибір теми дослідження «Методика формування виконавських умінь підлітків у процесі навчання гри на духових інструментах».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету.

Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 2 від 29. 10. 2011 р.) та узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 3 від 26. 03 2013 р.).

Мета дослідження полягає у виявленні, систематизуванні, науково-практичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики навчання гри на духових інструментах у позашкільних спеціалізованих навчальних закладах.

Об'єкт дослідження – процес музично-виконавської підготовки учнів-духовиків в умовах позашкільної спеціалізованої освіти.

Предмет дослідження – теоретико-методичний зміст формування виконавських умінь у процесі навчання підлітків гри на духових інструментах.

Відповідно до поставленої мети дослідження було визначено наступні **завдання:**

- висвітлити історичний аспект та сучасні тенденції музично-виконавської підготовки, а також проаналізувати існуючі методики навчання гри на духових інструментах;
- розкрити сутність та компонентну структуру музично-виконавських умінь учнів-духовиків, виявити особливості їх формування в умовах позашкільної спеціалізованої освіти;
- науково обґрунтувати методичні засади формування виконавських умінь у процесі навчання гри на духових музичних інструментах;
- визначити критерії та рівні сформованості виконавських умінь учнів та виявити реальний стан музично-виконавської підготовки у позашкільній практиці;
- шляхом проведення дослідно-експериментальної роботи змодельовати методику формування виконавських умінь, спрямованих на художньо-творчий аспект розвитку учнів-духовиків, і практично перевірити її ефективність.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять наукові праці, в яких розглядаються філософські положення щодо сутності людини як суб'єкта культури та освітньо-культурної діяльності (В. Андрущенко, Ю. Афанасьєв, В. Загвязинський, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); ідеї психології і педагогіки щодо провідної ролі діяльності у формуванні особистості (Г. Балл, І. Бех, В. Бондар, В. Маляко, В. Петрушин, В. Семиченко, С. Сисоєва та ін.); доробок провідних науковців у галузі теорії і методики музично-педагогічної освіти (Е. Абдуллін, Л. Арчажнікова, А. Козир, Л. Куненко, О. Ростовський, О. Олексюк, В. Орлов, О. Отич, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Шульгіна, О. Щолокова); наукові розробки в галузі теорії та методики музично-інструментального навчання (О. Алексєєв, В. Апатський, Н. Волков, М. Давидов, Н. Кашкадамова, Є. Ліберман, В. Макаров, К. Мартінсен, Б. Міліч, Г. Нейгауз, С. Савшинський та ін.).

Методи дослідження. Для реалізації поставлених завдань використовувався комплекс методів теоретичного та експериментально-емпіричного рівнів.

Теоретичні – аналіз філософської, психологічної, педагогічної, музикознавчої та навчально-методичної літератури, вивчення нормативних документів, узагальнення педагогічного досвіду та систематизації отриманих даних. Завдяки цим методам було розглянуто сутність та структуру формування виконавських умінь учнів-духовиків у процесі музично-виконавської підготовки, визначено й обґрунтовано критерії та діагностичні показники сформованості виконавських умінь підлітків у процесі навчання гри на духових інструментах.

Емпіричні – педагогічне спостереження, бесіда, анкетування та тестування, музично-творчі завдання, метод експертних оцінок, вивчення програмних вимог та навчальної документації, що становлять основу навчально-виховного процесу в спеціалізованих позашкільних навчальних закладах мистецького спрямування, створення спеціальних діагностичних

ситуацій, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний) для перевірки ефективності формування виконавських умінь учнів-духовиків в умовах позашкільної спеціалізованої освіти.

Статистичні – кількісний та якісний аналіз результатів дослідження і математичні обчислення для обґрунтування достовірності й репрезентативності отриманих даних педагогічного експерименту.

Застосування даних методів дало змогу діагностувати рівні музично-виконавської підготовки учнів-духовиків, а також сприяло ефективному впровадженню розробленої методики та перевірці її результатів.

Наукова новизна дослідження:

- вперше розроблено й апробовано методику формування виконавських умінь підлітків у процесі навчання гри на духових інструментах, яка відповідає якісному оновленню позашкільної музичної освіти;
- визначено принципи і педагогічні умови ефективного формування виконавських умінь учнів-духовиків;
- розроблено критерії та рівні сформованості виконавських умінь учнів-духовиків;
- конкретизовано сутність понять «виконавство», «виконавські вміння», «виконавська майстерність» у контексті навчання гри на духових музичних інструментах;
- подальшого розвитку дістала розробка структури виконавських умінь, методів і прийомів інструментального навчання підлітків у процесі навчання гри на духових інструментах.

Практичне значення отриманих результатів дослідження визначається його спрямованістю на оптимізацію підготовки учнів-духовиків в умовах позашкільної спеціалізованої освіти, можливістю впровадження у навчальний процес апробованої методики формування виконавських умінь учнів-духовиків. Результати дисертаційного дослідження можуть слугувати підставою для написання підручників з музичної педагогіки, методичних рекомендацій з питань загальноестетичного виховання учнів, розробки навчальних програм та методичних рекомендацій щодо забезпечення творчої самореалізації учнів-духовиків у різних видах інструментально-виконавської діяльності.

Апробація і впровадження результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідались на Міжнародних науково-практичних конференціях: IV Міжнародна науково-практична конференція «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти», Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (м. Київ, 2011 р.); IV, V Міжнародна науково-практична конференція студентів та молодих науковців «Наука, освіта, суспільство очима молодих» (м. Рівне, 2011, 2012 рр.); «Научная дискуссия: вопросы педагогики и психологии» (г. Москва, 2013 р.); V Міжнародна науково-практична конференція «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя» (м. Рівне, 2013 р.); Artistic education in the context of the socio-cultural

environment of the XXI century (м. Балта, 2013 р.); VI Міжнародна науково-практична конференція «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя» (м. Рівне, 2014 р.); Intellectual Archive (Toronto, 2014).

Всеукраїнських науково-методичних та науково-практичних конференціях: звітна наукова конференція викладачів, співробітників, докторантів, аспірантів та студентів Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне, 2006, 2007, 2009, 2010, 2012 рр.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України» (м. Рівне, 2008 р.); VII Всеукраїнська науково-практична конференція «Українська культура: стан і проблеми функціонування у світовому просторі» (м. Рівне, 2011 р.); IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Виконавська інтерпретація та сучасний навчальний процес» (м. Луганськ, 2012 р.); IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України» (м. Рівне, 2012 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні питання духового виконавства в сучасній Україні», присвячена 100-річчю Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського (м. Київ, 2012 р.); Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі ХХІ століття (м. Мукачеве, 2013 р.); Науково-практична конференція «Організація навчального процесу та методика роботи з аматорським колективом духових інструментів в сучасних умовах» (м. Тульчин, 2013 р.).

Основні положення дисертаційного дослідження впроваджено у навчально-виховний процес ДМШ м. Тульчина Вінницької області (довідка №4 від 17.04.2014р.), ДМШ м. Сарни (довідка №33 від 08.05.2014 р.), ДМШ м. Кременець (довідка №18 від 26.05.2014р.), ДМШ №2 м. Рівного (довідка №106 від 08.09.2014р.).

Публікації. Результати дослідження висвітлено в методичних рекомендаціях «Методика роботи з ансамблем духових інструментів»; в нотних виданнях: «Con te partiro», «One man's dream», «Попурі на теми пісень в обробці М. Д. Леонтовича» та в 17 одноосібних публікаціях, 5 з яких у провідних наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України, та 3 у закордонних виданнях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації – 242 сторінки, основний зміст роботи викладено на 165 сторінках. Дисертація ілюстрована таблицями, схемами, гістограмами та діаграмами, що разом з додатками становить 54 сторінки. Список використаних джерел включає 243 найменування, чотири з них – іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність; визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, окреслено його методологічну та теоретичну основу, охарактеризовано методи дослідної роботи, висвітлено її наукову новизну та практичну значимість, а також наведено інформацію про апробацію і впровадження результатів дослідно-експериментальної роботи.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади формування виконавських умінь учнів-духовиків в умовах позашкільної спеціальної освіти» розглянуто проблеми формування виконавських умінь учнів-духовиків у науково-методичній літературі, обґрунтовано зміст музично-виконавської підготовки учнів-духовиків, зроблено аналіз навчання гри на духових інструментах від первісного суспільства до наших днів. З метою вивчення специфіки формування виконавських умінь учнів-духовиків в умовах позашкільної спеціалізованої освіти в дослідженні розглянуто і узагальнено психолого-педагогічні надбання у галузі духового виконавства, які накопичувалися впродовж тривалого історичного періоду і становлять цілісну теоретико-методичну систему.

На основі аналізу наукової літератури виокремлено чотири періоди розвитку професійного навчання гри на музичних інструментах: механістичний (XVIII ст.), анатоμο-фізіологічний (XIX – поч. XX ст.), психотехнічний (початок XX ст. – 60-ті роки), психофізіологічний (70-ті роки XX ст.).

Механістичний етап характеризується «технічним дресируванням» – механічним багаторазовим повторенням вправ і технічно важких епізодів. Представники: І. Гуммель, К. Черні, С. Тальберг, І. Мошелес, І. Крамер, М. Клементі.

Результативнішим виявилось звернення до анатомії та фізіології. Представники *анатоμο-фізіологічного* напрямку (Л. Демпе, Р. Брейтгаупт, Є. Тетцель, Ф. Штейнгаузен) збагатили музично-виконавську педагогіку багатьма цінними досягненнями. У духовому виконавстві це дозволило вивчити будову виконавського апарату музиканта-духовика, досягнути деякі закономірності його функціонування.

Прихильники *психотехнічної школи* основну увагу зосереджували на формуванні чіткої слухової мети і ретельному слуховому самоконтролі (Ф. Бузоні, К. Мартінсен, М. Березовський, С. Бугославський, В. Івановський, Т. Лешетицький). Положення та висновки теорії функціональних систем П. Анохіна, фізіології активності Н. Бернштейна та їх послідовників мали прямий вихід на методику навчання гри на духових інструментах. Значна роль у вирішенні методологічних проблем виконавства належала вченому, педагогу, скрипалю О. Шульпякову, який адаптував теорію Н. Бернштейна до вітчизняної музичної педагогіки і розробив фундаментальну теорію виконавської майстерності.

Психофізіологічний період заснований на формуванні яскравих слухових уявлень, що дає найкращі результати тільки тоді, коли вони поєднуються з правильним і своєчасним висвітленням «технологічних питань».

Проведений науково-теоретичний аналіз дозволив визначити теоретико-методичні засади формування виконавських умінь підлітків, які стали вихідними положеннями для створення методичної моделі удосконалення музично-виконавської підготовки учнів-духовиків у системі позашкільної музичної освіти.

У сучасній науково-педагогічній літературі позашкільний навчальний заклад розглядається як центр творчого розвитку дитини, її самореалізації, соціальної адаптації, духовного становлення, залучення до багатоманітного світу музичної культури. У розділі доводиться, що вирішення таких завдань повинно стати поліфункціональним процесом, зумовленим дією освітніх, розвивальних, організаційних та аксіологічних функцій.

Освітня функція виявляє спрямованість процесу формування виконавських умінь на оволодіння учнями інтегрованими знаннями і виконавськими вміннями, які необхідні для якісного відтворення музичних творів.

Розвивальна функція у процесі формування виконавських умінь полягає в тому, що оволодіння необхідними знаннями і виконавськими вміннями органічно пов'язується з розвитком емоційно-чуттєвої сфери та музичного мислення учнів, сприяючи художній інтерпретації музичних творів.

Організаційна функція процесу формування виконавських умінь проявляється у цілеспрямованому керівництві вчителем навчальною діяльністю учнів, корекцією його досягнень у інструментально-виконавській діяльності.

Аксіологічна функція спрямовує навчальний процес на виявлення ціннісних орієнтацій у галузі музичного мистецтва, формування інтересів й уподобань учнів.

Виокремлення цих функцій має методологічне значення для осучаснення навчального процесу в позашкільних навчальних закладах і, зокрема, розробки методичної моделі формування виконавських умінь учнів-духовиків в умовах музично-інструментальної діяльності.

У другому розділі «Методичні основи формування виконавських умінь учнів у процесі гри на духових інструментах» з'ясовано сутність та структуру виконавських умінь учнів-духовиків, розроблено методичну модель формування виконавських умінь учнів-підлітків у процесі навчання гри на духових інструментах.

Теоретичне осмислення визначеної проблеми дозволило інтерпретувати поняття «*музично-виконавські вміння*». У дослідженні воно розглядається як властивість особистості володіти системою усвідомлених, цілеспрямованих і взаємопов'язаних розумових та практичних дій, що формуються на основі застосування систематизованих знань й дозволяють успішно виконувати музичні твори. Сутність цього феномена полягає у залученні учнів до пошуку доцільних рухів на сенсорно-перцептивному рівні та прогнозуванні бажаних

результатів відтворення; постійному вдосконаленні сформованих навичок шляхом їх автоматизації та кореляції.

Враховуючи головні завдання щодо формування виконавських умінь підлітків в умовах позашкільної спеціалізованої освіти можемо зробити висновок, що основу їх формування утворюють наступні структурні компоненти: мотиваційно-вольовий, когнітивно-комунікативний, емоційно-ціннісний та особистісно-творчий, які знаходяться між собою у тісному взаємозв'язку.

Змістом *мотиваційно-вольового компонента* є загальні соціокультурні цінності музичного мистецтва, що вмотивовують суб'єктну позицію учнів до навчальної діяльності. Це дало підстави визначити його критерій як міру особистісної потреби підлітків у музичній діяльності, котрий характеризується такими показниками: 1) бажанням опановувати музичне мистецтво; 2) вмінням долати труднощі у процесі вивчення музичних творів; 3) виявом активності учнів під час музичних занять.

Когнітивно-комунікативний компонент передбачає набуття інтегративних мистецьких знань і виконавських умінь, необхідних для якісного відтворення музичних творів. Він відображає змістову наповненість музично-освітнього процесу, рівень оволодіння історичними й теоретичними знаннями та музикознавчими поняттями, а також вміннями відтворювати їх у власній виконавській діяльності. Його критерієм визначено міру здатності учнів до оперування набутими знаннями для формування виконавських умінь у різних видах музичної діяльності за такими показниками: 1) здатність накопичувати музичні знання і виконавські уміння; 2) сформованість музичного тезаурусу; 3) здатність відбирати необхідні знання та вміння відповідно до виконавських потреб.

Емоційно-ціннісний компонент забезпечує сформованість емоційного відгуку на музику, вміння оцінити перебіг й результат власної виконавської діяльності та здатність до виконавської інтерпретації. Сутністю його критерію є ступінь розвитку емоційної та вольової сфер учнів-духовиків, а також можливість оцінювати свої емоційні враження. Його показниками визначено: 1) міра яскравої, емоційної реакції на музичний твір; 2) усвідомлення ціннісної значущості виконавської діяльності; 3) сформованість ціннісних орієнтацій на музичні твори.

Особистісно-творчий компонент забезпечує готовність до формування виконавських умінь, сформованість потреби у власній інтерпретаційній діяльності. Він характеризувався за таким критерієм, як ступінь художнього втілення власної інтерпретації музичного твору, що оцінювалось наступними показниками: 1) застосування власного творчого досвіду у виконавській діяльності; 2) сформованість виконавських умінь у процесі навчання гри на духових інструментах; 3) вияв самостійності й самобутності у вивченні музичного матеріалу.

На основі розроблених критеріїв та показників були обґрунтовані та охарактеризовані рівні сформованості виконавських умінь учнів-духовиків в

умовах музично-інструментальної діяльності: адаптивний, репродуктивний, продуктивний, творчий.

Наповнення кожного компонента виконавських умінь відповідним змістом та їх взаємодія регулювались дією таких **принципів**: активно-інформаційного впливу (передбачає накопичення музикознавчої інформації в єдності з формуванням виконавських навичок); зв'язку музичного навчання і естетичного виховання (спрямовує на формування естетичних орієнтацій в галузі музичного мистецтва); наступності у набутті музичних знань і виконавських умінь (забезпечує проектування теоретичного матеріалу на виконавську діяльність); розвитку творчої ініціативи та навичок самостійної роботи (сприяє формуванню музично-естетичного досвіду щодо жанрово-стильових особливостей музичного мистецтва).

У процесі дослідження було визначено **педагогічні умови** формування виконавських умінь підлітків в умовах інструментально-виконавської діяльності, а саме: педагогічне керівництво процесом формування виконавського апарату; включення учнів до самостійної мистецько-пізнавальної діяльності з використанням сучасних медіа-ресурсів; спрямованість підлітків на формування ціннісного ставлення до майбутньої фахової діяльності; забезпечення взаємозв'язку між теоретичним засвоєнням знань та процесом практичного їх застосування з подальшим переходом в особистісне надбання. В ході дотримання визначених педагогічних умов відбувається забезпечення ефективного навчально-виховного середовища, в якому реалізується мета та завдання початкової спеціалізованої музичної освіти.

Аналіз музикознавчої та методичної літератури, а також діючих навчальних програм дозволив визначити методи, що забезпечують ефективність формування виконавських умінь учнів-духовиків в умовах музично-інструментальної діяльності:

мотиваційні – спрямовані на формування інтересу до музичної діяльності, прагнення оволодіти виконавською технікою і досконалою виконавською майстерністю (заохочення, схвалення, стимулювання, емоційна підтримка);

пізнавальні – передбачають накопичення музичного тезаурусу, формування вмінь аналізувати і узагальнювати накопичені знання, переводити їх у практичну площину (обговорення, пояснення, аналітичне спостереження, фрагментарне опрацювання);

інтерактивні – спрямовані на розвиток музичного мислення, самостійне і творче опрацювання музичних творів (спільне обговорення, коментування відеозаписів, опора на власний позитивний музичний досвід).

Організація навчального процесу з формування виконавських умінь учнів-духовиків передбачає проведення трьох послідовних етапів роботи, а саме: підготовчо-кумулятивного, змістовно-рефлексивного та творчо-самостійного. Результати проведених досліджень дозволили розробити модель формування виконавських умінь учнів-духовиків в умовах позашкільної спеціалізованої освіти, представлену на рис. 1.

Рис.1. Модель формування виконавських умінь учнів-духовиків

У третьому розділі «Шляхи удосконалення виконавських умінь учнів-духовиків у навчально-виховному процесі» викладено основний зміст і хід

констатувального та формувального експериментів; проаналізовано та узагальнено результати експериментальної роботи.

Враховуючи такі взаємопов'язані аспекти музично-виконавської діяльності, як освітній, виховний і розвивальний, на констатувальному етапі дослідження були проаналізовані типові програми і плани навчальних дисциплін у позашкільних спеціалізованих мистецьких навчальних закладах, зокрема таких дисциплін, як «Спеціальний інструмент» та «Колективне музикування». В результаті був зроблений висновок, що вони не сприяють формуванню музично-стильових, інтонаційних та інтерпретаційних засобів виконавської виразності, які мали би застосовувати учні-духовики в процесі виконання художнього матеріалу. Відповідно в системі позашкільної музичної освіти відбувається гальмування музично-творчого розвитку учнів-духовиків, що, в свою чергу, вказує на певну недосконалість навчальних програм та необхідність реорганізації навчально-виховного процесу в даних закладах.

У констатувальному експерименті взяли участь учні 5 – 7 класів (кількість опитуваних – 139). Для проведення діагностичного зрізу було використано метод **анкетування**, респондентами якого стали учні-духовики, викладачі та батьки. Ретельне опрацювання усіх анкет дало можливість виявити ряд проблем, які гальмують художньо-творчий та музично-виконавський розвиток учнів-підлітків, та конкретизувати педагогічні завдання у цій галузі музичної діяльності.

Другий етап констатувального експерименту полягав у **спостереженні** за навчально-виховним процесом у класах дерев'яних та мідних духових інструментів. Відомості про результати музично-виконавської діяльності учнів було встановлено шляхом відвідування та аналізу уроків (проаналізовано 37 уроків). Діагностичний зріз на цьому етапі проводився під час академічних концертів, на яких виконувались твори з навчального репертуару.

Враховуючи результати всіх діагностичних зрізів, а також беручи до уваги розроблені нами критерії та їх показники, було встановлено чотири рівні музично-виконавських умінь учнів-духовиків: низький (адаптивний), середній (репродуктивний), достатній (продуктивний), високий (творчо-самостійний).

Ранжування учнів за всіма діагностичними зрізами у відповідності з визначеними рівнями дозволив поділити усіх учнів на такі групи: високий рівень виконавських умінь показали 6,7% учнів, достатній – 17,8%, середній – 57%, а 18,5% вихованців продемонстрували низький рівень виконавських умінь.

Отже, процес навчання учнів-духовиків в умовах позашкільної спеціалізованої освіти характеризується неповною відповідністю сучасним вимогам до змісту, формам та методам роботи, тому вимагає впровадження нових дієвих підходів до організації їх музично-виконавської діяльності.

Метою розробленої методики було формування виконавських умінь учнів-духовиків завдяки стимулюванню позитивної мотивації навчання,

накопиченню естетико-ціннісного досвіду, збагаченню музичного тезаурусу, засвоєнню та удосконаленню практично-виконавських навичок. Виходячи з поставленої мети і ґрунтуючись на поданих педагогічних принципах, було визначено основні завдання нашої методики:

- сформувати в учнів потребу і прагнення опановувати музичне мистецтво, займатися виконавською діяльністю;
- надати ґрунтовні теоретико-методичні знання з формування виконавських умінь;
- розвинути емоційно-образні уявлення в галузі музичного мистецтва;
- створити умови для постійного розвитку й удосконалення виконавських умінь для творчого інтерпретування музичних творів.

Дослідно-експериментальна робота здійснювалась за трьома етапами (підготовчо-кумулятивним, змістовно-рефлексивним та творчо-самостійним).

Суть **підготовчо-кумулятивного** етапу полягала в накопиченні слухових та образно-емоційних вражень, які виникають в учнів-духовиків на основі набутих музично-теоретичних знань. Враховуючи підлітковий вік респондентів, основна увага на цьому етапі приділялась мотиваційно-вольовому компоненту, формування якого відбувалось за допомогою методів стимулювання до музичного навчання, словесних (індивідуальні та групові бесіди), методів педагогічної підтримки (схвалення, дружнє ставлення) та виконавського показу. Важливим аспектом у проведенні підготовчо-кумулятивного етапу стало стимулювання в учнів-духовиків позитивної мотивації щодо здійснення музично-виконавської діяльності у нерозривному зв'язку з індивідуальним розвитком художніх інтересів та потреб.

У процесі **змістовно-рефлексивного** етапу експериментальної роботи, з метою підвищення рівня емоційного та інтелектуального пізнання музичного мистецтва нами було застосовано наступні методи організації діяльності школярів: вербалізація змісту музичних творів, навчальна дискусія, музична презентація, методи активізації уваги та художніх аналогій. Визначальною особливістю даного етапу експериментальної роботи стало впровадження в навчальний процес теоретико-практичного курсу *«Вивчення оркестрових інструментів»*, який передбачав поглиблене вивчення усіх інструментів великого мішаного духового оркестру, формування ґрунтовної бази історико-теоретичних знань та музикознавчих понять, що виступають засобом пізнання та основою музично-теоретичних і музично-практичних знань про музично-виконавську діяльність.

Творчо-самостійний етап характеризувався спрямуванням засобів педагогічного впливу на активізацію творчого потенціалу учнів-духовиків, забезпечення їх готовності до творчої діяльності. Вирішення цих завдань здійснювалось на основі принципів творчої ініціативи та опори на життєвий і виконавський досвід. Оскільки цей етап найбільше характеризував результативність формувального експерименту, то наші завдання були зорієнтовані на практичне застосування набутих знань, умінь та навичок, необхідних для здійснення творчо-виконавської діяльності; виявлення найбільш сприятливих умов для активізації творчого потенціалу учнів;

виховання високорозвинених виконавських якостей в процесі осмислення та оцінки результатів власної виконавської діяльності. На цьому етапі роботи домінуючими були методи проблемно-творчого характеру, зокрема вільного вибору творчих завдань, аналітичного коментування та ескізного опрацювання музичних творів.

Доцільна організація проведеного дослідження довела ефективність обраної методики і засвідчила *активізацію* творчих можливостей та розширення музичного тезаурусу учнів шляхом опанування теоретичними основами виконавського мистецтва, *набуття* необхідних музично-теоретичних знань, усвідомлення основних закономірностей музично-виконавського розвитку; *формування* системності і гнучкості знань у галузі інструментального виконавства; *засвоєння* музично-практичних навичок та прийомів, які є основою музично-виконавської діяльності на творчому рівні. Отримані результати представлені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Динаміка музично-виконавських умінь учнів-духовиків в експериментальній та контрольній групах до початку експерименту та наприкінці третього етапу експериментальної роботи

Рівень музично-виконавської підготовки	Експериментальна група				Контрольна група			
	До початку експерименту		Наприкінці експерименту		До початку експерименту		Наприкінці експерименту	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
високий	2	4,6	10	25,7	3	6,1	3	6,1
достатній	6	15,1	19	49,9	5	15,5	7	19,6
середній	22	61,1	8	22,9	22	59,5	21	58,7
низький	7	19,2	–	1,5	7	18,9	6	15,5

Керуючись даними таблиці можемо відзначити, що в контрольній групі були зафіксовані позитивні зміни. Так, достатній рівень музично-виконавських умінь учнів зріс на 4,1%, середній зменшився на 0,8%, а низький на 3,3%. Але всі ці показники рівнів музично-виконавських умінь учнів-духовиків КГ були незначними в порівнянні з ЕГ. Так, відсоток високого та достатнього рівнів в ЕГ збільшився відповідно на 21,1% та 34,8%, а середнього та низького знизився на 38,2% та 17,7%. Це ще раз

підтверджує ефективність розробленої нами методичної моделі, яка становить цілісну організаційно-методичну систему і є оптимальною для підвищення рівня музично-виконавської та художньо-творчої діяльності в процесі навчання підлітків гри на духових інструментах.

Обробка експериментальних даних методами математичної статистики підтвердила достовірність отриманих результатів і засвідчила ефективність формування виконавських умінь підлітків у процесі навчання гри на духових інструментах у спеціалізованих позашкільних навчальних закладах.

ВИСНОВКИ

У дисертації викладено результати теоретичного узагальнення і практичного вирішення проблеми формування виконавських умінь підлітків у процесі навчання гри на духових інструментах, що знайшло відображення в обґрунтуванні відповідних принципів і педагогічних умов, а також розробці та експериментальній перевірці методики їх формування в системі позашкільних спеціалізованих навчальних закладів. Проведене дослідження дало можливість зробити такі висновки:

1. На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури визначено, що національна система освіти України зазнає складних змін, зумовлених соціально-економічними перетвореннями. Вони відбуваються в усіх освітніх ланках, зокрема й у позашкільній спеціалізованій освіті, яка є більш гнучкою, варіативною складовою загальної освітянської системи. Це детермінує необхідність впровадження нових підходів до здійснення музично-виконавської підготовки учнів, надасть змогу продовжити кращі традиції навчання майбутнього професіонала і аматора мистецтва.

2. Ретроспективний аналіз наукових джерел дозволив висвітлити історичний аспект та сучасні тенденції музично-виконавської підготовки музикантів-духовиків. Було з'ясовано, що в музичній педагогіці можна виділити чотири періоди розвитку професійного навчання гри на духових музичних інструментах: механістичний (XVIII ст.), який характеризується «технічним дресируванням» – механічним багаторазовим повторенням вправ і технічно важких епізодів у творі; анатоμο-фізіологічний (XIX – поч. XX ст.) – в основу розвитку виконавської техніки ставили осмислені раціональні рухи, координацію компонентів рухового апарату, які направлялися на досягнення доцільного рухового акту; психотехнічний (початок XX ст. – 60-ті роки) – в його основу був покладений слуховий метод навчання, при цьому увага зосереджувалась на формуванні чіткої слухової мети та ретельному слуховому самоконтролю; психофізіологічний (70-ті роки XX ст.) – заснований на формуванні яскравих слухових уявлень, які найкраще виявляються у поєднанні з правильним і своєчасним висвітленням «технологічних питань».

Теоретико-методичний аналіз існуючих методик і рекомендацій в галузі навчання гри на духових інструментах, розроблених провідними науковцями

та педагогами (В. Блажевич, Б. Диков, Г. Орвід, Н. Платонов, С. Розанов, Ю. Усов, А. Федотов, В. Цибін, В. Апатський, В. Скороходов, В. Алтухов, П. Круль, Ю. Василевич, Р. Вовк, М. Терлецький, В. Громченко, А. Карп'як, В. Богданов, З. Буркацький, С. Цюлюпа, Я. Сверлюк) засвідчив, що послідовне формування виконавських умінь реалізується протягом всього періоду навчання і є одним з найважливіших аспектів виконавської майстерності музиканта-духовика.

У дисертаційному дослідженні було встановлено, що формування виконавських умінь є поліфункціональним процесом, який здійснюється у взаємозалежності освітніх, розвивальних, організаційних та аксіологічних функцій. Відповідно **виконавські уміння** розглядаються як властивість особистості володіти системою усвідомлених, цілеспрямованих і взаємопов'язаних розумових і практичних дій, котрі формуються на основі застосування систематизованих знань і дозволяють успішно виконувати музичні твори. Їх сутність полягає у залученні учнів до пошуку доцільних рухів на сенсорно-перцептивному рівні та прогнозуванні бажаних результатів відтворення.

3. Визначено сутність та зміст, а також обґрунтовано компонентну структуру виконавських умінь учнів-духовиків, яка складається з наступних компонентів: мотиваційно-вольового (передбачає усвідомлення соціокультурних цінностей музичного мистецтва, що вмотивовують суб'єктну позицію учнів до навчальної діяльності), когнітивно-комунікативного (спрямовує на набуття інтегративних мистецьких знань і виконавських умінь, необхідних для якісного відтворення музичних творів. Він відображує змістову наповненість музично-освітнього процесу, рівень оволодіння історичними й теоретичними знаннями та музикознавчими поняттями, а також вміннями відтворювати їх у власній виконавській діяльності), емоційно-ціннісного (забезпечує сформованість емоційного відгуку на музику, уміння оцінити перебіг і результат власної виконавської діяльності та здатність до виконавської інтерпретації), особистісно-творчого (передбачає творче засвоєння і використання набутих знань та умінь).

4. Створена на основі особистісно-орієнтованого і аксіологічного підходів модель формування виконавських умінь учнів-духовиків у процесі музично-виконавської підготовки є складною структурою, яка відображує спільну діяльність вчителя й учня. Модель включає мету, форми і методи навчання, які реалізуються на основі обґрунтованих нами **педагогічних принципів**: активно-інформаційного впливу; зв'язку музичного навчання і естетичного виховання; наступності у набутті музичних знань і виконавських умінь; розвитку творчої ініціативи та навичок самостійної роботи.

Ефективність впровадження запропонованої моделі забезпечується такими **педагогічними умовами**: педагогічне керівництво процесом формування виконавського апарату; включення учнів до самостійної мистецько-пізнавальної діяльності з використанням сучасних медіа-ресурсів; спрямованість підлітків на формування ціннісного ставлення до майбутньої фахової діяльності; забезпечення взаємозв'язку між теоретичним засвоєнням

знань та процесом практичного їх застосування з подальшим переходом в особистісне надбання.

5. Розроблена та експериментально перевірена методика формування виконавських умінь виявила свою ефективність у процесі музичного навчання учнів-духовиків. У її основу були покладені різні форми суб'єкт-суб'єктної взаємодії, яка відбувалась на індивідуальних, групових і самотійно-творчих заняттях; протягом всієї дослідно-експериментальної роботи застосовувалось поетапне використання різноманітних завдань і методів, спрямованих на удосконалення виконавських умінь у музично-інтерпретаторській діяльності. Впровадження цих засобів сприяло формуванню всіх компонентів виконавських умінь учнів.

Проведене дослідження також підтвердило доцільність упровадження у навчально-виховний процес позашкільного закладу факультативного курсу *«Вивчення оркестрових інструментів»*, інтегрований зміст якого безпосередньо пов'язаний зі змістом інших музичних дисциплін; він включає теоретичну, практичну та творчу складові, передбачає залучення підлітків до різних видів музичної діяльності в їх комплексній взаємодії.

6. На основі розроблених у дослідженні критеріїв та показників встановлено позитивну динаміку у рівнях сформованості виконавських умінь учнів експериментальної групи у процесі навчання гри на духових інструментах. Кількість учнів, у яких виконавські уміння відповідали показникам високого рівня, в експериментальній групі значно зросла (4,6 % на початку експерименту проти 25,7% наприкінці); в той же час збільшилась кількість учнів, яких можна було віднести до достатнього і середнього рівнів (відповідно з 15,1% до 49,9% та від 61,1% до 22,9%), а кількість учнів з низьким рівнем виконавських умінь помітно скоротилась (від 19,2% до 1,5%).

Зростання якості музичного навчання відбулось за рахунок впровадження у навчально-виховний процес розробленої нами організаційно-методичної моделі, що дозволила: розширити тезаурус учнів-духовиків шляхом опанування музично-теоретичними основами виконавського мистецтва; набути необхідні музично-теоретичні знання; формувати системність і гнучкість знань в галузі інструментального виконавства та стимулювати позитивну мотивацію до навчання. Таким чином, було доведено, що відбулися значні позитивні зрушення в активізації пізнавальної діяльності учнів, спостерігалось суттєве розширення їх музичного кругозору, збагачення асоціативних зв'язків, розвиток творчості, ініціативності, оригінальності в процесі розв'язання поставлених завдань, набуття ґрунтовних оперативних знань та умінь.

Проведене дослідження не заповнює усі лакуни визначеної проблеми. Серед перспективних напрямків подальшого наукового пошуку можна визначити питання організації музично-виконавської підготовки учнів різних вікових категорій, пошук найефективніших способів і методів залучення їх до самотійної виконавської діяльності, а також раціональної організації навчання у спеціалізованому позашкільному навчальному закладі.

Основні положення дисертації викладено у таких публікаціях:

1. Палаженко О. П. Духові оркестри Поділля / О. П. Палаженко // Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України. – Вип. 3. – Рівне : Волинські обереги, 2008. – С. 73 – 76.
2. Палаженко О. П. Деякі аспекти сучасного виконавства на духових інструментах / О. П. Палаженко. – Рівне : РВВРДГУ, 2011. – С. 84 – 86.
3. Палаженко О. П. Формування музичного смаку у дітей молодшого шкільного віку на уроках музики / О. П. Палаженко // Нова педагогічна думка: наук.-метод. журнал. – № 2. – Рівне : РОППО, 2011. – С. 153 – 155.
4. Палаженко О. П. Методика формування чистоти інтонації у процесі навчання підлітків гри на духових інструментах / О. П. Палаженко // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». – Острог : Національний університет «Острозька академія», 2011. – Вип. 17. – 460 с. – С. 277 – 281.
5. Палаженко О. П. Особливості формування виконавської майстерності музиканта-духовика / О. П. Палаженко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 14. Теорія і методика мистецької освіти. – Вип. 12 (17). – К. : НПУ, 2011. – 134 с. – С. 81 – 84.
6. Палаженко О. П. Урок музики як основний компонент формування музичного смаку у дітей молодшого шкільного віку / О. П. Палаженко // Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України. – Вип. 4. – Рівне : Волинські обереги, 2012. – 156 с. – С. 58 – 62.
7. Палаженко О. П. Особливості розвитку навичок ритму як складової музичної культури у дітей підліткового віку / О. П. Палаженко. – Луганськ : ЛДШКМ, 2012. – 340 с. – С. 253 – 254.
8. Палаженко О. П. Виконавська майстерність як єдність технічної і художньої сторін в процесі виконання творів музикантами-духовиками / О. П. Палаженко. – Рівне : РВВРДГУ, 2012. – 191 с. – С. 112 – 114.
9. Палаженко О. П. Методика формування навичок ритму в учнів-підлітків у контексті музичної культури / О. П. Палаженко // Нова педагогічна думка : наук.-метод. журнал. – № 3 (71). – Рівне : РОППО, 2012. – С. 187 – 188.
10. Палаженко О. П. Педагогічні рекомендації щодо пристосування дихальної системи до умов гри на духових інструментах / О. П. Палаженко // Педагогіка вищої та середньої школи : збірник наукових праць. – Випуск 36. – Кривий Ріг : КП ДВНЗ «КНУ», 2012. – С. 263 – 267.
11. Палаженко О. П. Методичні засади формування виконавських умінь учнів-духовиків / О. П. Палаженко // Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі ХХІ століття : зб. матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Мукачеве, 14 – 15 березня 2013 р.). – Мукачеве : МДУ, 2013. – С. 58 – 60.
12. Палаженко О. П. Музичний ритм як складова естетичного виховання учнів-духовиків / О. П. Палаженко // Історія становлення та перспективи

розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя. – Вип. 5. – Рівне : Волинські обереги, 2013. – С. 97 – 100.

13. Палаженко О. П. Методичні основи формування музично-виконавських умінь учнів-духовиків в умовах позашкільної спеціалізованої освіти / О. П. Палаженко // Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського. – К., 2013. – Вип. 100. – С. 137 – 145.

14. Палаженко О. П. Формирование исполнительской техники в структуре профессиональной подготовки музыканта-духовика / О. П. Палаженко. – Москва : Международный центр науки и образования, 2013. – С. 102 – 107.

15. Палаженко О. П. Формування та розвиток амбушюра кларнетиста як центру управління звуком / О. П. Палаженко // Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя. – Вип. 6. – Рівне, 2014. – С. 49 – 52.

16. Палаженко О. П. Особенности формирования музыкального вкуса у подростков на уроке музыки / О. П. Палаженко // Artistic education in the context of the socio-cultural environment of the XXI century : Materialele conf. scientifico-practice intern., Balti 7-8 noiemb. 2013 / col. Red. : Tatiana Bularga. – Chisinau : Sagijs-Grafic, 2014. – С. 58 – 61.

17. Палаженко О. П. The formation students' artistic and performing technique of the playing the wind instruments in the process of learning / О. П. Палаженко // Intellectual Archive. – Vol. 3, No 5. – Toronto : Shiny World Corp., 2014. – С. 141 – 148.

АНОТАЦІЇ

Палаженко О. П. Методика формування виконавських умінь підлітків у процесі навчання гри на духових інструментах. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02. – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2015.

Дисертаційне дослідження присвячене актуальній проблемі формування виконавських умінь підлітків у процесі навчання гри на духових інструментах. Розроблено та експериментально перевірено процес формування виконавських умінь учнів-духовиків в умовах позашкільної спеціалізованої освіти. Визначено ефективні форми, методи і засоби формування виконавських умінь підлітків у процесі навчання гри на духових інструментах.

У дослідженні виділені структурні компоненти сформованості виконавських умінь учнів-духовиків, а саме: мотиваційно-вольовий, когнітивно-комунікативний, емоційно-ціннісний та особистісно-творчий.

Доведено, що ефективність набуття виконавських умінь залежить від забезпечення відповідних принципів, педагогічних умов, методів та форм навчання.

Розроблено, теоретично обґрунтовано і експериментально перевірено методичну модель, яка впроваджувалася на трьох етапах дослідження: підготовчо-кумулятивному, змістовно-рефлексивному та творчо-самостійному.

Встановлено, що розроблена нами методична модель є оптимальною для формування виконавських умінь учнів у процесі навчання гри на духових інструментах в спеціалізованих позашкільних навчальних закладах.

Ключові слова: виконавські уміння, учні-духовики, методична модель формування виконавських умінь, позашкільна спеціалізована освіта.

Палаженко О. П. Методика формирования исполнительских умений подростков в процессе обучения игре на духовых инструментах. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02. – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2015.

Диссертационное исследование посвящено актуальной проблеме формирования исполнительских умений подростков в процессе обучения игре на духовых инструментах. Рассмотрен исторический аспект и современные тенденции музыкально-исполнительской подготовки музыкантов-духовиков. Теоретический анализ категории «исполнительские умения» дал возможность рассматривать его как свойство личности владеть системой понятных, целенаправленных и взаимосвязанных умственных и практических действий, которые формируются на основе применения систематизированных знаний и позволяют успешно исполнять музыкальные произведения. Их сущность состоит в приобщении учеников к поискам целесообразных движений на сенсорно-перцептивном уровне и прогнозировании желаемых результатов исполнения музыкальных произведений.

В диссертации представлена методика формирования исполнительских умений учеников-духовиков в условиях внешкольного специализированного образования. Обоснована эффективность форм, методов и средств формирования исполнительских умений подростков в процессе обучения игре на духовых инструментах.

В исследовании выделены структурные компоненты сформированности исполнительских умений учеников-духовиков, а именно: мотивационно-волевой, когнитивно-коммуникативный, эмоционально-ценностный и личностно-творческий.

Доказано, что эффективность приобретения исполнительских умений зависит от обеспечения соответствующих педагогических условий, принципов, методов и форм обучения.

Проведенное исследование также подтвердило целесообразность внедрения в учебно-воспитательный процесс внешкольного специализированного учреждения факультативного курса «Изучение

оркестровых инструментов», интегрированное содержание которого непосредственно связано с содержанием других музыкальных дисциплин; оно включает теоретическую, практическую и творческую составляющие, предполагает приобщение подростков к разным видам музыкальной деятельности в их комплексном взаимодействии.

Разработана, теоретически обоснована и экспериментально проверена методическая модель формирования исполнительских умений учеников в процессе обучения игры на духовых музыкальных инструментах, которая внедрялась на трех этапах исследования: подготовительно-кумулятивном, содержательно-рефлексивном и творчески-самостоятельном.

Установлено, что разработанная нами методическая модель является оптимальной для формирования исполнительских умений учащихся в процессе обучения игры на духовых инструментах в специализированных внешкольных учебных заведениях.

Ключевые слова: исполнительские умения, ученики-духовики, методическая модель формирования исполнительских умений, внешкольное специализированное образование.

Palazhenko O. P. The methods of performer's skills formation in process of training playing the wind instruments. – Manuscript.

Dissertation for getting a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences on the speciality 13.00.02. – theory and methodic of music teaching. – National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov. – Kyiv, 2015.

The present dissertation research is devoted to the topical problem of teenagers performing abilities forming in the process of learning how to play the wind instruments. The process of forming the students-wind instruments-players performing abilities is specified and experimentally tested in the conditions of out of school specialized education. The efficiency of forms, methods and skills of performing abilities forming in the process of learning the wind instruments playing is proved.

The research highlighted the structural components of students' performing abilities formation such as: motivationally strong willed, cognitive communicative, emotionally valued and personally creative.

It is proved that the effectiveness of getting performing abilities depends on providing certain pedagogical conditions, principles, methods and forms.

A methodical model was worked out, theoretically proved and experimentally tested. The model was being implemented at the three stages of studies: preparatory-cumulative, content-reflexive and independent creative.

It is established that the developed methodological model is optimal for the formation of the performer's skills of students in the process of training to play the wind instrument in school specialized education.

Key words: performing abilities, the students-wind instruments-players, methodical model of performing abilities formation, out of school specialized education.